

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Дослідження присвячене ролі людського капіталу в забезпеченні модернізації національної економіки України. В якості аналітичної бази використано окремі складові Глобального індексу конкурентоспроможності, які згруповано за двома напрямками: людський капітал і модернізація національної економіки.

Модернізація економіки, як кардинальне перетворення існуючої економічної системи, передбачає зміну характеру функціонування системи, встановлення нових внутрішньо системних зв'язків. В основі стратегії модернізації знаходяться природні ресурси, стан макроекономічного середовища, інфраструктура, інститути та людський капітал. Зміст стратегії модернізації — нарощування потенціалу національної економіки шляхом підвищення інноваційної активності її учасників. Інноваційна діяльність надає наявним ресурсам здатність нарощувати свої можливості, тобто вона створює ресурси. Очікуваний результат стратегії модернізації — підвищення продуктивності праці та ріст на цій основі якості життя населення до рівня розвинутих країн.

Людський капітал — це рушійна сила стратегії модернізації. Коли людський капітал відповідає прийнятій стратегії, суспільство має можливість мобілізувати ресурси, необхідні для перетворень. Людський капітал включає в себе цінності, установки, мотивацію, знання та вміння працездатного населення. Якість людського капіталу визначається ступенем його відповідності стратегії модернізації.

Україна сьогодні переживає наслідки системної кризи, яка поширюється на всі аспекти життя, включаючи економіку. Дослідники стверджують, що подолання такої кризи пов'язане з мо-

* **ЖАВОРОНKOVA Галина Василівна** — д.е.н., професор кафедри аерокосмічної геодезії Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна, galina_zhavoronkova@ukr.net

* **ШКОДА Тетяна Никодимівна** — к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна, tshkoda@ukr.net

дернізацією всього суспільства, і модернізація економіки є важливою складовою цього процесу [1].

За багатьма макроекономічними позиціями та оцінками наша держава посідає низькі позиції в міжнародних рейтингах. Наприклад, за Індексом глобальної конкурентоспроможності (щорічно складається Всесвітнім економічним форумом з 2004 року) у 2016 році Україна посіла 95 місце серед 138 країн [7]. Цей індекс є цікавим для нашого дослідження з тієї точки зору, що визначає здатність економіки країни зростати у довгостроковій перспективі. Також, Звіт з глобальної конкурентоспроможності окрім загального індексу містить і його складові — 12 субіндексів, які своєю чергою деталізовані у 114 показників.

Тому доцільно дослідити, які саме субіндекси Індексу глобальної конкурентоспроможності характеризують роль людського капіталу в забезпеченні модернізації національної економіки та визначити основні проблемні складові, які заважають мобілізації ресурсів, що необхідні для перетворень.

Для вирішення вищезазначеної наукової проблеми проведено аналіз динаміки ряду субіндексів Глобального індексу конкурентоспроможності для України. Спочатку субіндекси були згруповані за їх приналежністю до модернізації або людського капіталу України. На думку авторів, до субіндексів GCI, які характеризують людський капітал України належать такі (рис. 1): 1) Здоров'я та початкова освіта; 2) Вища освіта та навчання; 3) Ефективність ринку праці. Своєю чергою, до субіндексів GCI, які характеризують модернізацію економіки України належать (рис. 2): 1) Інституції; 2) Інфраструктура; 3) Макроекономічне середовище; 4) Технологічна готовність; 5) Інновації.

Аналіз даних на рис. 1 показує, що за субіндексом «Здоров'я та початкова освіта» в рейтингу GCI позиція України досягала найвищого значення у 2014 році (43 місце). За період 2013–2014 роки позиція України зазнала найбільшого зростання, коли ріст становив 19 позицій. У цілому позиція України за аналізованим субіндексом протягом 2011–2016 років покращилася на 20 позицій (74 місце у 2011 році проти 54 місця у 2016 році).

Серед аналізованих субіндексів GCI за напрямком людський капітал позиції України є найконкурентоспроможнішими за субіндексом «Вища освіта та навчання». Тут спостерігається стабільне зростання позиції нашої держави у рейтингу GCI протягом усього аналізованого періоду 2011–2016 рр. Тобто, якщо у 2011 році Україна займала 51 позицію, то у 2016 році — це 33 місце.

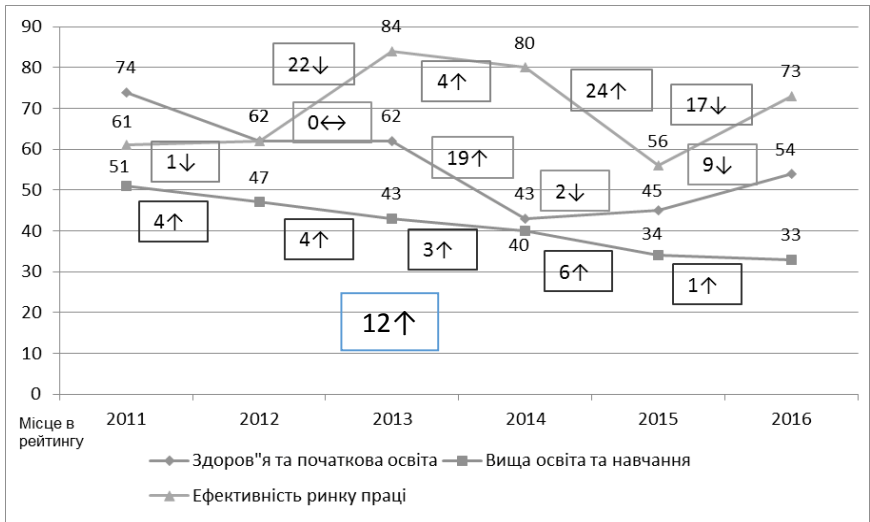

Рис. 1. Динаміка складових Глобального індексу конкурентоспроможності за напрямком людський капітал України

Джерело: розраховано на основі [2–7]

Найнепривабливішою виглядає ситуація в Україні за субіндексом «Ефективність ринку праці». Протягом 2011–2012 років позиція нашої держави була досить стабільною та трималася на 61–62 місці. Період 2012–2013 року є найневдалішим для України, оскільки її позиція у рейтингу GCI за аналізованим субіндексом знизилася на 22 пункти і склала 84 місце у 2013 році. Наступні два роки спостерігався ріст позиції України, яка у 2015 році посідала 56 місце за субіндексом «Ефективність ринку праці». Однак, у 2016 році позитивна динаміка нівелювалася значним падінням на 17 позицій.

Далі проаналізовано субіндекси GCI, які характеризують модернізацію економіки України (рис. 2).

Позиції України за субіндексом «Інституції» є найбільш негативно спрямованим серед аналізованих субіндексів GCI, які характеризують модернізацію економіки України. Протягом аналізованого періоду 2011–2016 років тут не спостерігалось значних коливань. Однак, відзначимо, що сама позиція України є низькою. Якщо у 2011 році наша держава посідала 131 позицію, то у 2016 році — 129 позицію.

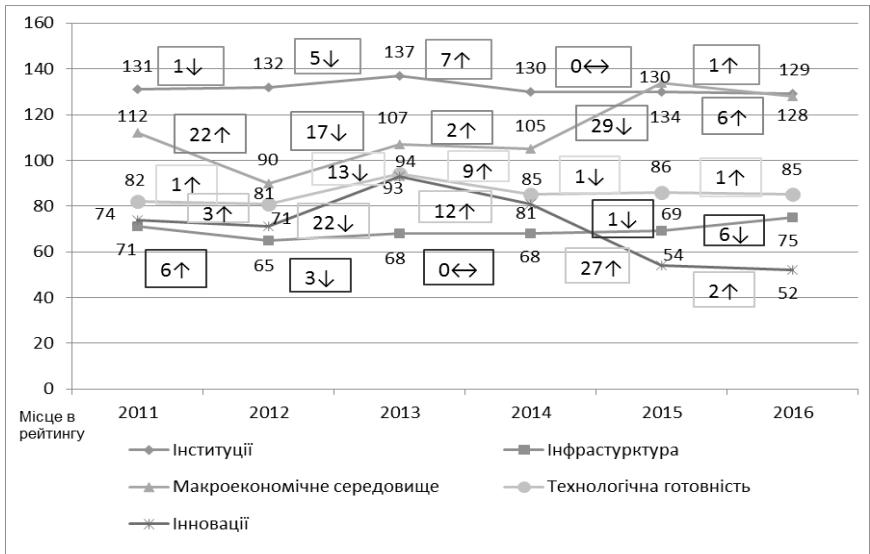

Рис. 2. Динаміка складових Глобального індексу конкурентоспроможності за напрямком модернізації економіки України

Джерело: розраховано на основі [2–7]

Також до субіндексів з негативною динамікою відноситься «Макроекономічне середовище». Причому за цим субіндексом Україна демонструє як стрімкі злети (у 2011–2012 роках — ріст у рейтингу на 22 позиції) так і стрімкі падіння (у 2012–2013 роках — спад на 17 позицій; у 2014–2015 роках — спад на 29 позицій). Відтак, у 2016 році за субіндексом «Макроекономічне середовище» Україна займає 128 місце.

За субіндексом «Інфраструктура» Україна демонструє відносну стабільність позицій серед усіх субіндексів, що характеризують модернізацію економіки. Однак, навіть ці результати не є дуже потужними, адже позиція України протягом 2011–2016 років коливалася у діапазоні від 65 до 75 місця.

Іншим відносно стабільним субіндексом за своєю динамікою є субіндекс «Технологічна готовність». У 2011–2012 роках Україна посідала 81–82 місце. Протягом 2014–2016 років Україна займала стабільно 85–86 позицію. Найбільший спад був у 2012–2013 роках, коли відбувся найбільший спад і Україна посіла лише 94 місце за аналізованим субіндексом.

Протягом останніх чотирьох років за субіндексом «Інновації» Україна демонструє позитивну динаміку (93 позиція у 2013 році та 52 позиція у 2016 році).

Підсумовуючи зазначимо, що позиції України за субіндексами GCI, що належать до складових Глобального індексу конкурентоспроможності за напрямком людський капітал є значно потужнішими, ніж ті позиції, що демонструє група субіндексів GCI, що характеризують модернізацію економіки. Це підтверджує наявність протиріччя розвитку національної економіки України, яке полягає в тому, що при наявності досить високого рівня людського капіталу наша держава не проводить необхідну модернізацію економіки.

Відтак, розробка та реалізація ефективної стратегії модернізації економіки України вимагає суттєвого поліпшення позицій нашої держави за всіма складовими напрямку модернізації — субіндексами GCI, а особливо — за найпроблемнішими складовими — «Інституції» та «Макроекономічне середовище». Також вимагає поліпшення позиція України за субіндексом «Ефективність ринку праці», що належить до напрямку людський капітал, оскільки це стримує мобілізацію людського капіталу, необхідного для перетворень економіки.

Література

1. *Лібанова Е.М.* Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів / Е.М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. — 2011. — №1(15). — С. 24–38.
2. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2011-2012. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf [Дата візиту: 18.10.2016].
3. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2012-2013. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf [Дата візиту: 18.10.2016].
4. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2013-2014. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf [Дата візиту: 18.10.2016].
5. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2014-2015. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf [Дата візиту: 18.10.2016].

6. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2015-2016. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf [Дата візиту: 18.10.2016].

7. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2016-2017. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf [Дата візиту: 18.10.2016].

УДК 338.22.01

Ярослав ЖАЛІЛО*

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВИ

Анотація. Визначено зміст і цілі модернізаційної стратегії зростання для України. Обґрунтовано інституційний механізм забезпечення ефективності цієї стратегії в умовах інституційних пасток, що зумовлюють необхідність економічних реформ.

Імперативом економічного розвитку України у найближчому десятилітті є відновлення високих показників економічного зростання, яке спиратиметься насамперед на позитивну динаміку в реальному секторі економіки. Йдеться про формування в Україні «економіки зростання» — економічної системи, інтенсивний розвиток якої відбувається переважно під впливом внутрішніх та іманентних їй чинників і має відносну стійкість щодо внутрішніх і зовнішніх політичних впливів. Відновлення економічного зростання небезпідставно розглядається як найперше завдання, заради досягнення якого у короткостроковому періоді припустимо відтермінувати реалізацію завдань структурної та інституційної перебудови [3, с. 6].

Проте досягнення *сталості* економічного зростання та підтримання стабільно високих його темпів, необхідних для відновлення втрат, обумовлених кризами 2008–2009 та 2014–2015 рр., та поступового зменшення відставання в рівнях розвитку і добробуту від країн ЄС, можливе лише у разі здійснення необхідних структурних змін на ринках, оновлення основного капіталу,

* ЖАЛІЛО Ярослав Анатолійович — д.е.н., провідний науковий співробітник, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ, Україна, zhalilo@ief.org.ua